

Η ενέργεια του Δημήτρη Μάτσαλη

Στις 3 Νοεμβρίου 1896, ο σανδαλοποιός Δημήτρης Μάτσαλης (ή Ματσάλης, ή και Μάτσανης κατά μερικούς, καταγόμενος από το Άργος), ο οποίος είχε παρακολουθήσει το θεατρικό έργο «Γουλιέλμος ο αχθοφόρος», που είχε ανεβεί τότε στην Πάτρα από ιταλικό θίασο και στο οποίο διαφαινόταν η ισχύς του πλούτου που υπερίσχυε κάθε έννοιας δικαιοσύνης, επιτέθηκε με μαχαίρι στην οδό Γεροκωστοπούλου (τότε Ανεξαρτησίας) σε δύο ονομαστούς παράγοντες της πόλης. Από τα χτυπήματά του σκοτώθηκε επί τόπου ο τραπεζίτης Διονύσιος Φραγκόπουλος, ενώ τραυματίστηκε σοβαρά ο σταφιδέμπορος Ανδρέας Κόλλας. Ο Μάτσαλης συνελήφθη αμέσως και στη διάρκεια της αρχικής του ανάκρισης εκδήλωσε ξεκάθαρα τις αναρχικές του ιδέες, λέγοντας:

Θα σκότωνα τον Κόλλα ή οποιονδήποτε άλλον. Δεν έχω τίποτα με τον ίδιο, όπως δεν έχω τίποτα και με τον Φραγκόπουλο. Εγώ κτυπώ την κοινωνία και όποιος βρισκόταν μπροστά μου θα πλήρωνε γι' αυτή...

Η πρώτη ανάκριση του Δημήτρη Μάτσαλη κράτησε αρκετές ώρες. Εκεί υπεράσπισε τις ιδέες του, λέγοντας:

Ό,τι έκανα το έκανα για χάρin της ιδέας. Κανείς δεν με έβαλε. Μόνος μου ενήργησα. Φονεύσας δεν απέβλεψα εις τα πρόσωπα, αλλά εκτύπησα το κεφάλαιο. Είμαι αναρχικός και οι αναρχικοί είναι υπέρ της βίας. Ο Χριστογιαννόπουλος και οι άλλοι σοσιαλισταί είναι καταγέλαστοι και τίποτα με αυτούς δεν με συνδέει. Αυτοί θέλουν να επιβάλουν τας ιδέας τους με την πειθώ, ενώ εγώ, ως αναρχικός, είμαι υπέρ της τρομοκρατικής βίας.

Στις 6 Νοεμβρίου 1896, ο Δημήτρης Μάτσαλης οδηγήθηκε στις φυλακές του κάστρου της Πάτρας. Στους φύλακες που τον συνόδευαν είπε: Δεν φοβάμαι τον θάνατο. Όταν ξεκίνησα να σκοτώσω κάποιον απ' αυτήν την κοινωνία, το ήξερα πως θα πεθάνω στο τέλος. Από την πρώτη στιγμή άρχισε την προπαγάνδα προς τους συγκρατούμενούς του και τους έλεγε ότι η κοινωνία είναι απαράδεκτη, ότι έπρεπε να υπάρχει αληθινή και απόλυτη ελευθερία, ότι οι νόμοι είναι περιττοί και οι εξουσίες όλων των ειδών έπρεπε να καταστραφούν. Το δε λιγοστό φαγητό της φυλακής το μοίραζε. Δεν κατέδωσε ή κατονόμασε κανέναν.

Το γεγονός πήρε τεράστιες διαστάσεις δημοσιότητας. Ο τότε χρονικογράφος της αθηναϊκής εφημερίδας Εμπρός Ιωάννης Κονδυλάκης μίλησε αρκετά ειρωνικά για την αναρχική κίνηση της Πάτρας και τον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής, ενώ οι περισσότεροι αποκάλεσαν το γεγονός «Το δράμα της οδού Ανεξαρτησίας». Η εφημερίδα Νεολόγος της Πάτρας, δημοσίευσε στις 5 Νοεμβρίου 1896 μια μικρή "συνέντευξη" του Δ. Μάτσαλη, από όπου και το χαρακτηριστικό απόσπασμα που ακολουθεί:

Νεολόγος: Ποίαν εντύπωσιν σου έκαμε ο τρόπος που έγραψε ο Τύπος; Δυσσαρεστήθηκες;

Μάτσαλης: Καθόλου. Ο Τύπος δεν μπορούσε να κάμη αλλιώς. Το καθήκον του έκαμε. Αν είχαμε αναρχικές εφημερίδες αλλιώς θα έγραφαν!

Νεολόγος: Δεν θα δυσανεστηθείς δια το αποτέλεσμα της δίκης όποιο και αν είναι; Μάτσαλη: Θα δυσανεστηθώ μόνον αν με δικάσουν επιεικώς σε ισόβια δεσμά. Θέλω να καταδικασθώ εις θάνατον και αυτό θα απαιτήσω!

Στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύτηκε την ίδια μέρα και το ακόλουθο σχόλιο:

...Και τω όντι. Ας εξετάσωμεν το ζήτημα υπό την δευτέραν αυτού όψιν, την όψιν την κοινωνικήν. Τι είναι το θύμα; Ένας κεφαλαιούχος. Ο εργάτης, το άτομον το ασθενές, το αδύνατον, το προνομιούχον, είναι τα δύο στοιχεία, τα αποτελούντα την κοινωνίαν, αλλά και τα αιωνίως ανταγωνιζόμενα. Ο έννομος αυτών ανταγωνισμός επιφέρει την πρόοδον και την ανάπτυξιν. Όταν όμως ο ανταγωνισμός αυτός υπερβή τα όρια της αμίλλης και καταλήξη εις σύρραξιν, ο πόλεμος ο αμείλικτος είναι το άμεσον αυτής εξαγόμενον· η κοινωνία τότε παριστά το θέαμα του Κάιν, του εργάτου της γης και του Άβελ, του βιομηχάνου, του κεφαλαιούχου, θέαμα θανάτου και ερημώσεως. Εις την σύρραξιν των δύο αυτών στοιχείων, ήτις είναι αιώνια ως ο κόσμος, οφείλονται όλαι αι κοινωνικάί συγκρούσεις και μεταβολαί. Η άρσις δε τούτων και η κανονική τροχιά αυτών αποτελεί το διηλεκές μέλημα των πολιτικών ανδρών και της πολιτείας.

Εις τας γηραιάς κοινωνίας ένθα δια του χρόνου και των αλλοιώσεων η ανισορροπία αύτη μεταξύ των δύο στοιχείων εκδηλούται ζωηρότερον, αι συγκρούσεις είναι συχναί. Αλλ' εις την πατρίδα ημών την νηπιάζουσαν, την πεζώς παρακολουθούσαν το Λύδιον άρμα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού και της αναπτύξεως, όπου τα κεφάλαια δεν συνεπεσωρεύθησαν εις βαθμόν επίφοβον, όπου η εργασία ευρίσκει διέξοδον εις την ανεκμετάλλετον φύσιν και τους ποικιλομόρφους αυτής πόρους, η μεταφύτευσις των κοινωνιστικών ιδεών ημπορεί να θεωρηθή καινότροπον τι και παροδική νοσηρά κατάστασις. Και όμως η κατάστασις αύτη δεν πρέπει να διέλθη απαρατήρητος και άνευ βαθείας μελέτης. Η εμφάνισις του Μάτσαλη δεν ημπορεί να αποδοθή σοβαρώς εις θεωρητικήν τινα ώθησιν και εξέγερσιν. Πρέπει εις τα βάθη της κοινωνίας να ενυπάρχη κάτι τι φυσικόν, πραγματικόν, αληθές, πρέπει να υφίσταται ισχυρά τις ανισορροπία, δια να προσδώση εις τας θεωρητικάς διδασκαλίας το κύρος και την αυθεντίαν.

Παραβόλους δράστας ως τον Μάτσαλη και τραγικά γεγονότα ως τα της 3 Νοεμβρίου δεν δημιουργούν αι ψιλαί θεωρίαί εξημμένων τινων κεφαλών, ως πιστεύουσι τινες, είναι το εξαγόμενον σφοδρών ψυχικών παθήσεων και οικονομικών δυστυχημάτων. Δυστυχώς την οικονομικήν δυσφορίαν και την αντίθεσιν, την φύσει εγκειμένην ανά μέσον της εργασίας και του κεφαλαίου καθιστά επιφοβωτέραν η δημοσιονομική και η καθόλου οικονομική πολιτική της Ελλάδος. Και το κορύφωμα της δυστυχίας είναι ότι δεν διαφαίνονται ουδέ εις το βάθος του ορίζοντος ένας Ηρακλής με το αθάνατον ρόπαλόν του, ένας Ιόλας με τον πυρίκαυστον δαυλόν του. Εν τουναντίον όλα τα φαινόμενα τείνουσι να εμπεδώσωσι την θλιβεράν πεποίθησιν, ότι η Ελλάς με την τερατώδη δημοσιονομίαν της, με την ανισότητα του κοινωνικού της πλούτου, με την σπατάλην του δημοσίου πλούτου, θα εξακολουθή δημιουργούσα συνταγματάρχας του γραφείου και των αιθουσών, ουχί δε και λαόν με κώδικα οικονομικόν, με παραδόσεις, με εθνικόν ιδεώδες.

Μ. Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.

Και συνεχίζει η ίδια εφημερίδα:

Ο ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΠΕΡΙ ΜΑΤΣΑΛΗ

Επειδή το όνομα του Χριστογιαννοπούλου ενεμίχθη εις το αιματηρόν δράμα του Μάτσαλη και πολλοί εξέλαβον τον Μάτσαλην είτε ως οπαδόν του Χριστογιαννοπούλου, είτε ως εκτελεστήν των προφητειών του, αν και εκ της ρητής ομολογίας του δολοφόνου εξάγεται, ότι ουδεμία σχέσις υφίσταται μεταξύ των δύο τούτων, εν τούτοις προς την επιθυμίαν του κοινού υπείκουσα η σύνταξις του "Νεολόγου" απέστειλεν εις Ρίον έκτακτον απεσταλμένον, όπως λάβη την γνώμην του κ. Χριστογιαννοπούλου επί του θλιβερού τούτου γεγονότος...

Το διάβημα του Μάτσαλη ουδεμίαν δύναται να ασκήση επιρροή επί της κοινωνικής τάξεως, διότι είναι μονομερές, προέβη δε εις τούτο ουχί υπείκων εις την επενέργειαν σωματείου τινος, αλλά μόνον εις το ίδιον ένστικτον, ζηλεύσας δόξαν Καζεριού και είναι ψεύδος ότι ανέγνωσε συγγράμματα αναρχικών συγγραφέων, τα οποία δεν ήτο εις κατάστασιν να εννοήση.

Με τον Μάτσαλην και τους αναρχικούς δεν έχει καμμίαν σχέσιν, διότι οι περί τον Χριστογιαννόπουλον εργάζονται μόνον δια του Ευαγγελίου και της πειθούς· άλλως δε δια του συγγράμματός του ανεσκεύασε την φιλοσοφίαν του Δρακούλη, εξ ης λέγει ο Μάτσαλης ότι ηρύσθη τας ανατρεπτικάς του ιδέας. Τα ένστικτα του Μάτσαλη είναι εκ φύσεως άγρια, τα οποία θα διέμενον τοιαύτα και αν η τύχη τον ανεδείκνυε πλούσιον ως το θύμα του, τον Φραγκόπουλον.

Ο Χριστογιαννόπουλος πάντοτε επολέμησε τας αρχάς των σοσιαλιστών και ποτέ μάλιστα ηπειλήθη υπ' αυτού δι' όσα περί των ιδεών των εξέφρασε δυσμενή.

Την γνώμην της ετέρας καθημερινής καθ' ην το φονικόν δράμα οφείλεται εις την επικρατήσασαν ιδέαν των σφαγών ην ως γράφει «ο ψευδοπροφήτης εκήρυττε πανηγυρικώς» ο κ. Χριστογιαννόπουλος εχαρακτήρισεν ανεξέλεγκτον τουτέστι μωράν, διότι αυτός ουδέν εν κρυπτώ ελάλησε, πάντοτε εις το φανερόν το δε έργον του γινώσκουσι πολλοί, καθόσον και βλάσφημοι και ψεύσται ετράπησαν την οδόν του Ευαγγελίου, απορεί δε πώς αποδίδεται τοιούτον έγκλημα εις τας αρχάς αδελφότητος Χριστιανικωτάτης και ηθικωτάτης.

Διάφορες άλλες εφημερίδες της εποχής (Παλιγγενεσία, Εφημερίς, Νέα Εφημερίς, Σκριπ, και άλλες) έγραψαν διάφορες θεωρίες κατά των αναρχικών και σοσιαλιστικών ιδεών, καθιστώντας τις υπεύθυνες για εγκλήματα “κατά της χώρας και των χρηστών της ηθών”. Όπως: “... ο Μάτσαλης κατάγεται εξ Άργους, κατοικεί δε από εικοσιπενταετίας εν Πάτραις, έχων μόνον έναν αδελφόν και ων ανύπανδρος”

(ΝΕΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ, Εν Αθήναις, Τρίτη, 5 Νοεμβρίου 1896, σελ. 5).

Φυσικά, το γεγονός έφτασε και σε εφημερίδες άλλων χωρών, όπου ο Μάτσαλης παρουσιάζεται είτε ως άκρως βίαιος είτε ως παράφρων.

Στις 8 Νοεμβρίου, ο Δημήτρης Μάτσαλης κλείστηκε στην απομόνωση επειδή έκανε προπαγάνδα στους υπόλοιπους κρατούμενους. Σύμφωνα με μερικές μαρτυρίες, την ίδια μέρα (κατά άλλους στις 11 Νοεμβρίου) αυτοκτόνησε, δαγκώνοντας ένα καψούλι δυναμίτιδας, που είναι άγνωστο ποιος, πώς, και πότε του το προμήθευσε.

Έτσι, λοιπόν, αν λάβουμε υπόψη αυτές τις μαρτυρίες συνάγεται ότι η δίκη του δεν έγινε, αν και ήταν βέβαιο ότι ο Δ. Μάτσαλης θα καταδικαζόταν σε θάνατο. Από άλλες πηγές, όμως, υποστηρίζεται ότι ο Μάτσαλης κατατομήθηκε στις φυλακές του φρουρίου του Παλαμηδίου. Ωστόσο, η εφημερίδα Νεολόγος δημοσίευσε το ακόλουθο σχόλιο στις 8 Νοεμβρίου 1896: “Ο Μάτσαλης ήτο εξηλωμένος νεκρός και εν μέσω αίματος. Αλλά δεν ήτο τούτο μόνον. Ήτο ακέφαλος και η αριστερά του χειρ έλειπεν από του ακώνος”.

Και σε άλλη σελίδα:

Εις φίλον του επισκεφθέντα αυτόν την προτεραίαν, ο Μάτσαλης έλεγεν ότι, αν δεν τον ενοχλήσουν μέχρι της δίκης, αν δεν τον ταλαιπωρήσουν, θα αναμείνη την μέραν της δίκης του, δια να απολογηθή επισήμως, άλλως βασανιζόμενος τυχόν ήθελεν αυτοκτονήσει, πράγμα το οποίον δεν επεθύμει διότι ούτω το έργον του θα έμενεν ημιτελές διότι έπρεπε λέγει, να κατατομηθή δια να είναι το έργον πλήρες. Και εντεύθεν ακόμη αποδεικνύεται ότι επεθύμει την κατατόμησίν του, και εντεύθεν επίσης γεννάται νέα απορία περί της αποφάσεως της αυτοκτονίας, διότι είναι βέβαιον ότι ούτε ηνωχλήθη, ούτε εταλαιπωρήθη.

Εις τους φυλακισμένους διένειμε την προτεραίαν ολίγα ασπρόρουχα, τα οποία είχε. Εις τινά εξ αυτών εχάρισε τα υπόλοιπα ενός διδράχμου, το οποίον του είχε δώσει όπως του ψωνίσει κάτι. Δύο περίπου ώρας προ της αυτοκτονίας του έλεγεν εις τον Μαγκανάραν “βλέπεις που έγγραφες ‘ς τον Σοσιαλιστήν (εννοών την σοσιαλιστικήν του εφημερίδα) ότι ο Μάτσαλης είναι ένας τρελλός και δειλός άνθρωπος!”. Την πρωϊαν ηρώτα τον Αρχιφύλακα “αν ήλθον Ευρωπαϊκά φύλλα” όπου ήτο βέβαιος ότι θα εγράφετο το όνομά του! Όλα αυτά μαρτυρούσιν ότι παν άλλο εσκέπτετο ή αυτοκτονίαν. Και όμως ηυτοκτόνησε. Ευλογωτάτη επομένως η έκπληξις και η απορία.

Πάντως, η ενέργεια του Μάτσαλη ήταν η πιο κατάλληλη ευκαιρία που παρουσιάστηκε στο κράτος για να καταδιώξει άγρια τους αναρχικούς. Συνελήφθησαν τα περισσότερα μέλη και συνεργάτες της Επί τα Πρόσω, Μαγκανάρας, Καραμπιλίας, Τσεκούρας, Σούφας, Μαρκαντωνάτος και Κοτζιάς, οι σοσιαλιστές Μουρίκης, Δημ. Ζαφειριάδης, Β. Δουδούμης, Τζουμέρκας και άλλοι. Οι διώξεις επεκτάθηκαν και στην χριστιανοκοινωνική κίνηση «Αρμαγεδών» και συνελήφθησαν, επίσης, οι Χριστογιαννόπουλος και Ι. Αρνέλλος. Ο Δημήτρης Αρνέλλος και μερικοί άλλοι αναρχικοί διέφυγαν ή κρύβονταν. Στον Πύργο συνελήφθη ο Πάνος Μαχαιράς (Νεολόγος και Εμπρός, 9 Νοεμβρίου 1896). Επίσης, κατηγορίες αποδόθηκαν και εναντίον των Σταύρου Καλλέργη και Πλάτωνα Δρακούλη. Συνολικά, οι συλληφθέντες ανήλθαν στους 30. Από αυτούς απαλλάχθηκαν οι Β. Δουδούμης και Τζουμέρκας.

Η αστυνομία εισέβαλε στα γραφεία της Επί τα Πρόσω και κατέσχεσε το πιεστήριο, διάφορα κείμενα, την αλληλογραφία και άλλο υλικό, ενώ το ίδιο έγινε και στο σπίτι του Γιάννη Μαγκανάρα, όπου ανάμεσα στα άλλα κατασχέθηκε και υπό δημοσίευση άρθρο που στρεφόταν κατά της αστυνομίας, η οποία προσπάθησε να το συνδέσει άμεσα με την ενέργεια του Μάτσαλη. Ανεπιτυχώς, όμως, γιατί ο Μαγκανάρας το είχε γράψει όταν η αστυνομία τον είχε κατηγορήσει ως υποκινητή της απεργίας των κατασκευαστών σταφιδοκιβωτίων. Ο Μαγκανάρας οδηγήθηκε δύο φορές στον ανακριτή, όπου υπεράσπισε τις ιδέες του.

Από τις εφημερίδες, μόνο η Πελοπόννησος στάθηκε κατά κάποιον τρόπο αλληλέγγυα στους συλληφθέντες, αλλά ήταν ιδιαίτερα κριτική προς την κίνηση του «Αρμαγεδώνα», φτάνοντας στο σημείο να κατηγορήσει τα μέλη της ως ηθικούς αυτουργούς της δολοφονίας του Φραγκόπουλου. Αντίθετα, η αθηναϊκή Ακρόπολις υπερασπίστηκε την κίνηση του Χριστογιαννόπουλου, ενώ η επίσης αθηναϊκή Πρωΐα έπνεε μένεα κατά του «Αρμαγεδώνα». Μετά την τακτική ανάκριση, από τους 30 περίπου συλληφθέντες κρίθηκαν προφυλακιστέοι οι Μαγκανάρας, Τσεκούρας, Σούφας, Μαρκαντωνάτος, Μουρίκης και Δ. Αρνέλλος (ο οποίος εξακολουθούσε να κρύβεται).

Η δικογραφία που σχηματίστηκε ανέφερε και τα ακόλουθα:

Εκ των άνω κατηγορουμένων οι πρώτοι εξ οι πλείστοι εκ των οποίων εισί νέοι φοιτηταί και τελειόφοιτοι, δυστυχώς, του ημετέρου πανεπιστημίου, εξημένην έχοντες την διάνοιαν και την κεφαλήν αυτών πεπληρωμένην παράτολμων ιδεών άνευ συναισθήσεως, ηθικής ευθύνης και δεκαρολογίας, διοχέτευον ασυνειδήτων παρ' υμίν εξ ευρωπαϊκών έργων, εφημερίδες τινας, χωρίς να υπολογίζουσι τας συνεπείας και τα επικίνδυνα αποτελέσματα (σ.σ. δυσανάγνωστη λέξι), συνεννοηθέντες μεταξύ των και αποκληθέντες αναρχικοί, συναποφάσισαν να πραγματώσουν τας αναρχικάς αυτών ιδέας δια πράξεων αντικειμένων εις τας βάσεις των καθεστώτων νόμων. Επί τω σκοπώ δε τούτο καταζήσαντες κέντρον των μεταξύ των ενεργειών τας Πάτρας, ήρξαντο συνεργαζόμενοι και συμπράττοντες από του έτους 1891 και εντεύθεν εκδίδαι και εφημερίδαν υπό τον τίτλον "Επί τα Πρόσω" εδημοσίευσαν άρθρα διάφορα δι' των ου μόνον περιφρονητικώς εχλευάζοντο, ελοιδώρουν το πολίτευμα, τας αρχάς αυτού, τους νόμους, επιδιώκοντες την ανατροπήν αυτών, αλλά και ηπειλούν, προέτρεπον τον λαόν εις απείθειαν και προς ανατροπήν του κοινωνικού οικοδομήματος.

Επί του προκειμένου μεταξύ των εξ πρώτων των ως άνω κατηγορουμένων, καθ' ότι ούτοι και δια των εν τη εφημερίδι δημοσιευθέντων άρθρων, ομολογήσαντες άπαντες, εκτός του φυγοδίκου Δ. Αρνέλλου, ανεγνώρισαν την γνησιότητα αυτών, ότι εγράφησαν ταύτα καθ' ενός εκάστου εξ αυτών. Επειδή όσον αφορά τους λοιπούς τεσσάρους κατηγορουμένους αι προκύπτουσαι εκ του προκειμένου ενδείξεις κατεδεικνύουν μεν ου τους εκφορούμενους υπό κοινωνιστικών αρχών και ιδεών, αλλά μεν εξερχομένους του κύκλου της συζητήσεως, ουδέ παρεκτρεπομένους τούτου και επιδιώκοντας την επικράτησιν αυτών δια βιαίων μέσων, δέον όθεν κατ' ημάς να μην γίνη κατηγορία κατ' αυτών

(σ.σ. έπαψε οριστικά κάθε δίωξη ενάντια στους Πάνο Μαχαιρά, Δ. Ζαφειριάδη, Σταύρο Καλλέργη και Πλάτωνα Δρακούλη).

Παραπέμπονται οι εξ πρώτοι ότι: 1) Αποφάσισαν και εκτέλεσαν πράξεις αντικειμένας εις τους νόμους, 2) Με δημοσιεύματα εχλευάζον το πολίτευμα και ηθέλησαν να το ανατρέψουν και 3) Παρότρυναν εις απείθειαν τον λαόν».

Την παραπάνω δικογραφία μετά το τέλος των ανακρίσεων συνέταξε και υπέβαλε προς το τότε Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Πάτρας ο εισαγγελέας Στυλιανός Οικονόμου. 13 Στον Οικονόμου οφείλεται -κατά ορισμένους- το ότι δεν έγιναν νέες συλλήψεις και διώξεις, κάνοντας ό,τι ήταν δυνατόν να «κλείσει» η υπόθεση.

Στη δίκη, οι Μαγκανάρας και Καραμπίλιας ύμνησαν τις αναρχικές ιδέες στις απολογίες τους. Στις 31 Δεκεμβρίου 1896, ο Γιάννης Μαγκανάρας -που ήταν ο μόνος που έμεινε στη φυλακή, γιατί οι υπόλοιποι, αν και καταδικάστηκαν σε ποινές φυλάκισης από δύο έως και έντεκα μήνες, απελευθερώθηκαν- υπέβαλε αίτηση αποφυλάκισης, αλλά στις 17 Ιανουαρίου 1897 το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών την απέρριψε.

Ο Μαγκανάρας παρέμεινε στη φυλακή μέχρι τις 20 Μαΐου 1897, και στις 22 του ίδιου μήνα έστειλε μια εκτενή ανταπόκριση που δημοσιεύθηκε στους Les Temps Nouveaux του Παρισιού. Η δε Επί τα Πρόσω είχε τότε αναστείλει την έκδοσή της μιας και αρκετά από τα μέλη της ομάδας καταζητούνταν από την αστυνομία γιατί εκρεμμούσαν εις βάρος τους διώξεις για ανατρεπτική αρθογραφία μέσα από της στήλες της εφημερίδας.

Πολλές εφημερίδες συνέχισαν τη δημοσίευση σεναρίων επί σεναρίων και σχετικών ειδήσεων, αγωνιώντας να ανακαλύψουν οπωσδήποτε κάποια σχέση του συνόλου των αναρχικών της εποχής με την ατομική τρομοκρατία:

ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΑΝΑΡΧΙΚΟΥ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Αναρχική Εταιρεία

Συνελήφθη εν Κερκύρα κατά τηλεγραφικήν διαταγήν εκ Πατρών, ο Αντ. Μαρκαντωνάτος, τελωνοφύλαξ. Αι εν Πάτραις αρχαί συνέλαβον εν τη προόδω των ανακρίσεων υπονοίας, ότι ούτος έσχε σχέσεις αναρχικάς μετά του Μάτσαλη. Ο συλληφθείς θα οδηγηθή υπό συνοδείαν εις Πάτρας. Η δικαστική αρχή Πατρών πιστεύει, ότι ευρίσκεται επί τα ίχνη αναρχικής εταιρείας, υφισταμένης εν Πάτραις μυστικώς από έτους και πλέον. Λέγεται, ότι έχει διακλαδώσεις και εν Αθήναις και εις άλλας πόλεις της Ελλάδος.

(Νέα Εφημερίς, Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 1896).

Οι εν Άργει συγγενείς του δολοφόνου Μάτσαλη εξήτησαν παρά των εν Πάτραις αρχών το πτώμα του, όπως το θάψωσιν εις την γενέθλιον γην. Άγνωστον αν αι αρχαί θα επιτρέψωσι την παράδοσιν του πτώματος».

(Νέα Εφημερίς, Εν Αθήναις, Δευτέρα, 11 Νοεμβρίου 1896, σελ. 5).

Και επειδή ο λόγος περί Μάτσαλη, ας σημειωθή ότι ονομάζεται Μάτσανης και όχι Μάτσαλης. Τούτο βεβαιοί εις συνάδελφον πατριώτην του και εξ Άργους ανταποκριτήν.

(Νέα Εφημερίς, Εν Αθήναις, Τρίτη, 12 Νοεμβρίου 1896, σελ. 6).

Συνεπεία γνωστής εγκυκλίου συνελήφθη εις συζητών περί σοσιαλισμού, ενώ διεμαρτύρετο περί του εναντίου, ως λέγεται αδιαφόρως.

Η εφαρμογή της ιδιορρύθμου εγκυκλίου θα προκαλέση τραγέλαφον και πολλοί θα επισκεφθώσιν την αστυνομίαν μη γνωρίζοντες την αιτίαν.

(ΕΜΠΡΟΣ, Αθήνα, Τετάρτη, 13 Νοεμβρίου 1896, σελ. 3, Αρ. 4)

Αγγέλλεται εκ Πατρών, ότι η αυτόθι δικαστική αρχή παρήγγειλε την σύλληψιν του εν Πύργω διαμένοντος Γ. Κολλικνούτη, ως υπόπτου εν τω αναρχικώ εγκλήματι.

(Νέα Εφημερίς, 13 Νοεμβρίου 1896).

ΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Απαγορεύονται δια τους καταδίκους

Το Υπουργείον της Δικαιοσύνης απηύθυνεν εγκύκλιον προς τους εισαγγελείς των εφετών και δι' αυτών εις τους των πρωτοδικών όπως απαγορεύωσιν εις τους δημοσιογράφους να λαμβάνωσι συνεντεύξεις μετά καταδίκων και υποδίκων, διότι αυτάί είνε εκτός των δημοσιογραφικών καθηκόντων και παραβλάπτουν το έργον της Δικαιοσύνης.

Εις το μέτρον τούτο έδωκαν αφορμήν αι μετά του Ματζάλη δημοσιογραφικάί συνεντεύξεις.

(ΕΜΠΡΟΣ, Αθήνα, Πέμπτη, 14 Νοεμβρίου 1896, σελ. 2, Αρ. 5.)

ΠΕΡΙΕΡΓΟΤΑΤΑ ΠΕΡΙ ΜΑΤΣΑΛΗ

Μάτσανης, όχι Μάτσαλης ονομάζεται, καθ' α αποστέλλουσιν ημάς ο αναρχικός Πατρών. Δεν συνέτειναν δε τόσον τ' αναρχικά αναγνώσματά του, όσον η εξήγησις του ονόματός του παρ' Ιταλού εργάτου φίλου του, ομιλούντος την ελληνικήν και των αυτών φρονημάτων, όστις του είπεν ότι το όνομά του είνε ιταλικόν και παράγεται εκ της ιταλικής λέξεως ammazerre = φονεύω και εξ αυτού ammazali = φόνευσί τους (τους πλούσιους) εις την διάπραξιν του εγκλήματος. Αυτός ο εξηγητής ήτο ο πρώτος υποβουλευς της ιδέας, ο εμφυσήσας εις αυτόν την inggestion της πράξεως. Παρασκευάζεται δε και πρόγραμμα, προσεχώς εκδοθησόμενον εις 10 λεπτά φυλλάδια, κατά το παράδειγμα του Tue-la του κ. Α. Δουμά, υιού, εκείνο μεν δια τας γαχαλίδας, τούτο δε υπό τον τίτλον "φόνευσί τους" δια τους πλουσίους.

(Νέα Εφημερίς, 15 Νοεμβρίου 1896).

ΤΟ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ ΙΔΡΥΜΑ

Απόλυσις συλληφθέντων

Καθ' ας έχομεν πληροφορίας, η εν Πάτραις ενεργουμένη ανάκρισις επί της υποθέσεως του αναρχικού Ματζάλη δεν ανεκάλυψε συνενόχους αυτού. Τούτου ένεκα δύο εκ των υπόπτων συλληφθέντων απελύθησαν, επίκειται δε και η απόλυσις των λοιπών. Εκ των μέχρι τούδε γενομένων ανακρίσεων εξάγεται, ότι ο Ματζάλης δεν είχε συνενόχους, ουδέ διετέλει εις σχέσεις προς τους διαφόρους σοσιαλιστικούς συλλόγους, τους υπάρξαντας εν Ελλάδι.

(Νέα Εφημερίς, Εν Αθήναις, Κυριακή, 24 Νοεμβρίου 1896).

ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤ' ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ

Κατά τας εκ Πατρών ειδήσεις, ο εισαγγελεύς των αυτοθι Πρωτοδικών κ. Σ. Οικονόμου, έλαβεν εκ Κων/πόλεως απειλητικήν επιστολήν με την υπογραφή “Κάποιος αναρχικός”. Δι’ αυτής ο γράφων συνιστά εις τον κ. Οικονόμου όπως λάβη πρόνοιαν υπέρ των φυλακισμένων αναρχικών, άλλως “θα εκτελεσθούν κατ’ αυτού τα δέοντα”.

(Νέα Εφημερίς, 25 Νοεμβρίου 1896).

ΠΑΤΡΙΝΑ ΝΕΑ (ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΩΣ)

Προφυλακισμένος συντάκτης σοσιαλιστικής εφημερίδος “Επί τα Πρόσω” έλαβεν εξ Αθηνών ξυλογραφικήν εικόνα Μάτσαλη κατασχεθείσαν παρά εισαγγελέως. Λέγεται Μαγγανάρας, προυτίθετο έκδοσιν φυλλαδίου περί Μάτσαλη μετά εικόνας του.

(Εμπρός, 18 Δεκεμβρίου 1896).

Δια την υπόθεσιν του αναρχικού Μάτσαλη το Πλημμελειοδικείον Πατρών παρέπεμψεν ενώπιον μεν του Κακουργιοδικείου τον Μαγγανάραν, ενώπιον δε του Πλημμελειοδικείου 13 άλλους σοσιαλιστάς, εν οίς και τον γνωστόν Μαρκαντωνάτον.

(Νέα Εφημερίς, 21 Δεκεμβρίου 1896).

Πάτραι. 9 Δεκεμβρίου 1896. Μεγάπλουτος Αιγίου, Ξενοφών Σταυρουλόπουλος, έλαβεν υβριστικήν και εκβιαστικήν επιστολήν με υπογραφή “Γρηγόριος ο εκ Μάνης αναρχικός”, απειλούμενος αν μη δώσει χρήματα έστω και 300 δραχμάς κατώτατον όριον, θα υποστεί την τύχην του Φραγκόπουλου. Μετά πολλάς ερεύννας της αστυνομίας ανεκαλύφθη ο υποχρεωθείς να επιδώσει την επιστολήν, εις στιλβωτής υποδημάτων και δι’ αυτού ο εκβιαστής όστις συνελήφθη εις το χωρίον Μουρλά του Αιγίου. Ονομάζεται Κωνσταντίνος Φιλιππακόπουλος, κατηγορείται δε και επί πολλαίς κλοπαίς και άλλας αξιοποιήσους πράξεις.

(Σκριπ, 10 Δεκεμβρίου 1896).

Όμως, οι πιο πολλές εφημερίδες της εποχής φρόντισαν να αποσιωπήσουν τα δρώμενα της ξεκάθαρα πολιτικής δίκης των αναρχικών της Πάτρας και μόνο η Πελοπόννησος έγγραψε γι’ αυτήν εκτενώς.

Έναν χρόνο μετά την πράξη του Δ. Μάτσαλη, την Τρίτη, 4 Νοεμβρίου 1897, η ημερήσια εφημερίδα της Πάτρας Πελοπόννησος, δημοσίευσε το ακόλουθο σχόλιο σε απάντηση σχετικού δημοσιεύματος στην άλλη εφημερίδα της Πάτρας Νεολόγος:

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΕΝΤΟΣ

Ο “Νεολόγος” εξακολουθεί το αιώνιον σύστημα των αφειδών θυμιαμάτων. Ούτω χθες επί τη επετείω του δολοφονηθέντος Διονύσιου Φραγκοπούλου, συμμεριζόμενος την επιμνημόσυνον τελετήν, έκαυσε λιβανωτόν μέχρι αηδίας.

Και εφ’ όσον η αφιλοκερδής αυτή θυσία είχε σκοπόν απλής προσωπικής κολακείας ή παρηγορίας, εις τους επιζώντας, αυτή θα παρήρχετο ως καπνός, αλλά να τολμά να διακηρύττη *urbi et orbi*, ότι ο “τόπος επλήγει δια της χειρός του Μάτσαλη, αφού εστερήθη ανδρός, ο οποίος ηδύνατο να δράση υπέρ αυτού δια της πείρας, της εν γένει αξίας του, και ο οποίος είχε καταστή δια των προσόντων αυτού δύναμις πραγματική, επί της οποίας ηδύναντο να στηριχθώσι σήμερον οι θρηνούντες την εμπορικήν κατάστασιν των Πατρών”, είνε τι το οποίον εξέρχεται των ορίων και αυτής της θρασυτήτος, και δεν αμφιβάλλομεν ποσώς, ότι το τετραπέρατον πνεύμα του μακαρίτου Διονυσίου, ενώ θα οικτείρη την κατάπτωσιν του τύπου, εξ άλλου θα ξεκαρδίζεται -εάν επιτρέπεται η φράσις- γελών δια τα αηδή ψεύδη και τερατολογήματα του αφιλοκερδούς “Νεολόγου”.

Ότι ο Δ. Φραγκόπουλος υπήρξε μία εμπορική και κερδοσκοπική μεγαλοφυΐα, μία ακαταπόνητος και αέναος δράσις, μη ολιγωρούσα προ ουδενός, υποσχομένου κέρδος υλικό, ουδεμία αντίρρησις. Αλλά τα σπάνια ταύτα πλεονεκτήματα τα εχρησιμοποεί αποκλειστικώς δι’ εαυτόν. Δια την πόλιν, δια την κοινωνίαν, δια το εμπόριον, δια την βιομηχανίαν, εν γένει υπήρξεν όχι μόνον μηδενικόν αλλά και κάτι άλλο: ήτο μία μεγαλοφυής αντίδρασις κατά παντός καλού, κατά παντός μέτρου προτεινομένου, υποσχομένου δια την πρόοδον της πόλεως. Ουδέποτε εμερίμνησε δια το γενικόν συμφέρον του τόπου, δια την πρόοδον αυτού. Τουναντίον εν ταις μέραις αυτού και εκ της λυσσώδους και συστηματικής αδιαφορίας πολλάκις δε και αντιδράσεως αυτού, κατέπεσεν εμπορικώς ο τόπος εις βαθμόν εμπνέοντα την απελπισίαν. Εκ δε της πτώσεώς του ούτος ήντλει πλειοτέραν υλικήν δύναμιν και μεγαλείτερα πλούτη. Εάν δε ποτέ εφάνη εν τη εμπροσθοφυλακή κοινωφελούς τινός έργου, η πραγματοποίησις τούτου στενώς θα συνεδέετο με τα ιδιαίτερα αυτού συμφέροντα. Είποτε ο Δ. Φραγκόπουλος ήτο αλλοίος, εάν ενδιαφέρετο, εάν επόνει δια τον τόπον τούτον και δεν επωφελείτο εκ της δυστυχίας του, θα ήτο αγαπητός παρ’ ημίν, θα ήτο ως άλλος Ρεσίνας και Μουτσόπουλος, δήμαρχος επ’ άπειρον, θα ήτο ο ευεργέτης του τόπου εσαεί, αλλ’ ο κακός δαίμων του τον απέτρεψε της κοινωνικής δράσεως και τον εκάρφωσεν εις το στενώς και κακώς εννοούμενον ατομικόν συμφέρον, δια την ατυχίαν του τόπου, διότι τοιαύτη διάνοια θα εθαυματούργει και θα έσωζεν, εάν ελάμβανε δρόμον ευθύν, και ανυψούτο εις ορίζοντας φιλοπόλιδας.

Και όμως ευρέθη ο “Νεολόγος”, να αναξέσει πληγάς παλαιάς, ευρέθη να διατυπώση θεωρίας νέας, τρόπον εξελασμού περιέργων και να ταράξη την ησυχίαν του μακαρίτου, χωρίς να εννοή, ότι οι άτοποι έπαινοι άγουσι τους εγωιστικούς χαρακτήρας, εις τα άκρα, και δημιουργούν και σπλίζουν την χείρα εκείνων, οίτινες πάσχοντες από υπερευαισθησίαν, ζητούσιν υπευθύνους της αφορήτου κοινωνικής καταστάσεως. Αλλοίμονον εάν όλος ο τύπος εβάδιζε την οδόν του “Νεολόγου”. Ίσως ούτω ευρίσκοντο πολλοί κούφοι πιστεύοντες εις τους επαίνους και τότε ούτοι, ακολουθούντες οδόν ευτελούς ατομισμού, θα εδημιούργουν δεσπότης και δούλους, διόλου δε απίθανον και πολλούς Ματσάληδες.

Ταύτα προς το παρόν επιφυλασσόμενοι να επανέλθωμεν ειδικώτερον εν απολύτω ανάγκη, εκθέτοντες λεπτομερέστερον τα αφορώντα τον μακαρίτην, ον παρηκολουθήσαμεν εν τη δράσει του, από της νεαράς του ηλικίας, χάριν της ιστορίας.

Ιστορικός.

Να σημειώσουμε ότι οι κρατικές αρχές δεν θεωρούσαν τους χριστιανοσοσιαλιστές λιγότερο επικίνδυνους για το κοινωνικό καθεστώς από τους άλλους σοσιαλιστές και τους αναρχικούς. Αλλά αυτός που τους ενδιέφερε περισσότερο ήταν ο Γιάννης Μαγκανάρας, τον οποίο υπολόγιζαν ως τον πιο βασικό πολιτικό αντίπαλο του πολιτεύματος σε τοπικό επίπεδο, όπως τουλάχιστον τούτο διαφαίνεται από την παρακάτω απορριπτική απόφαση του Συμβουλίου των Πλημμελειοδικών της Πάτρας σε αίτηση προσωρινής αποφυλάκισης που είχε υποβάλει ο ίδιος:

Το Συμβούλιον των εν Πάτραις Πλημμελειοδικών, συγκείμενον εκ των δικαστών Νικολάου Ψωμάκη, προεδρεύοντος, απόντος του προέδρου, Δημοσθένους Ιωαννίδου και Θεοδώρου Θεοδωροπούλου, ανακριτών, συνελθόν εν τω προς διάσκεψιν δωματίω του την 4ην Ιανουαρίου 1897, παρουσία του τε αντεισαγγελέως Δημητρίου Παπαχατζή και του υπογραμματέως Γεωργίου Τσίμα, ίνα σκεψάμενον αποφανθή επί της αιτήσεως του Ιωάννου Μαγκανάρα περί απολύσεως αυτού δι’ εγγυήσεως (...) ακούσαν (του Εισαγγελέως...) ιδόν την δικογραφίαν (και) σκεφθέν κατά τον νόμον, επειδή κατά το άρθρον 236 της Ποινικής Δικονομίας η προσωρινή απόλυσις δεν επιτρέπεται επί των επικινδύνων εις την κοινήν ασφάλειαν, κατά την κρίσιν δε του Συμβουλίου ο κατηγορούμενος ένεκεν του ιδίου αυτού βίου και του χαρακτήρος είναι τοιούτος (και) δέον επομένως να απορριφθή η αίτησις αυτού.

Δια ταύτα,

Ίδον και το άρθρον 236, παράγραφος 1, της Ποινικής Δικονομίας, απορρίπτει την από 31ης Δεκεμβρίου παρελθόντους έτους αίτησιν του κατηγορουμένου Ιωάννου Μαγκανάρα, κατοίκου Πατρών, περί απολύσεως αυτού δι’ εγγυήσεως (...) 14

Στις 14 Φεβρουαρίου 1898, κοντά στο σημερινό Παλιό Φάληρο, δύο Αθηναίοι εργάτες, οι Γεώργιος Καρδίτσης (ο οποίος είχε πάρει μέρος ως εθελοντής στην Κρητική εξέγερση τον ίδιο χρόνο) και Ιωάννης Κυριακός, αποπειράθηκαν ανεπιτυχώς να σκοτώσουν τον βασιλιά Γεώργιο Α'. Συνελήφθησαν αμέσως και στην ανάκριση, όπως και στην απολογία τους, είπαν ότι προσπάθησαν να εκδικηθούν για την ταπεινωτική ήττα του 1897 καθώς και για όλες τις εθνικές αποτυχίες, θεωρώντας ως άμεσο υπεύθυνο τον βασιλιά. Καταδικάστηκαν σε θάνατο και εκτελέστηκαν. Αν και οι Καρδίτσης και Κυριακός φαίνεται ότι εμφορούνταν από πατριωτικές ιδέες και δεν γνώριζαν καν για αναρχισμό, το κράτος προσπάθησε να εκμεταλλευθεί το γεγονός, εγκαινιάζοντας νέα σειρά διώξεων εναντίον των αναρχικών, ενώ ο βασιλιάς πραγματοποίησε περιοδεία εντυπώσεων στην επαρχία. Στην Πάτρα συνελήφθησαν εκ νέου ο Μαγκανάρας και άλλοι αναρχικοί, ενώ όσοι διέφυγαν τη σύλληψη κρύβονταν. Συνελήφθησαν ακόμα και μερικοί σοσιαλιστές, ενώ το κράτος διέλυσε οριστικά και την κίνηση των χριστιανοκοινωνιστών «Αρμαγεδών».

Η εφημερίδα Νεολόγος αναφέρει στις 23 Φεβρουαρίου 1898:

ΚΑΤΑΔΙΩΞΙΣ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ.

Η σύλληψις του κ. Μαγκανάρα.

Εκτός της καταδίωξεως των Αρνελλιστών ήρξατο και η καταδίωξις των ως αναρχικών θεωρουμένων. Αι Αρχαί μας, κατόπιν ανωτέρας διαταγής συνέλαβον τον κ. Ι. Μαγκανάραν, όστις άλλοτε μεν ήτο υπεύθυνος συντάκτης της αναρχικής εφημερίδος “Επί τα Πρόσω”, εξακολουθεί δε ακόμη να γράφη εν αυτή. Ο συλληφθείς ωδηγήθη εις την Μοιραρχίαν μέχρι ου αποφασισθή, εάν θα προφυλακισθή ή όχι. Πληροφορούμεθα, ότι εκτός του συλληφθέντος, θα επιδιωχθή η ανακάλυψις και σύλληψις άλλων αναρχικών.

Αν δεν απατώμεθα δε, σήμερα εν τω Πλημμελειοδικείω δικάζεται ο αυτός Μαγκανάρας επί απειθεία κατά των Αρχών. Η υπόθεσις δεν είνε σχετική με τα πρόσφατα γεγονότα, δεν γνωρίζομεν όμως πόθεν έχει την αρχήν της η εισαγωγή του συντάκτου της “Επί τα Πρόσω” εις το Πλημμελειοδικείον.

ΑΝΑΚΡΙΣΕΙΣ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ

Η Ανάκρισις εξακολουθεί πάντοτε τας ενεργείας της δια την ανακάλυψιν των εν τη πόλει μας Αναρχικών. Εκλήθη παρά του κ. Ανακριτού ο κ. Σπ. Λιναράς, όστις θεωρείται ως εις εκ των κυριωτέρων ενταύθα αναρχικών. Ανακριθείς ούτος επ' αρκετήν ώραν απελύθη είτα, διότι ουδεμία περίπτωσις συνέτεινε προς φυλάκισίν του. Η Ανάκρισις θα εξακολουθήση το έργον της, εξετάζουσα πάντα όστις εφαινέτο συµμεριζόμενος τας ιδέας των αναρχικών.

(Νεολόγος, Τρίτη, 24 Φεβρουαρίου 1898, Αριθ. 1279, σελ. 3).

ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΑΝΑΡΧΙΚΟΥ

Ο συλληφθείς και φυλακισθείς προχθές ως αναρχικός Ι. Μαγκανάρας, εδικάσθη χθες εις το Πληµμελειοδικείον δια τι επιλήψιµον δημοσίευσμά του καταχωρηθέν εις την "Επί τα Πρόσω". Ο Μαγκανάρας κηρυχθείς ένοχος κατεδικάσθη εις τρίµηνον φυλάκισιν.

(Νεολόγος, Τρίτη, 24 Φεβρουαρίου 1898, Αριθ. 1279, σελ. 3).

ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΑΝΑΡΧΙΚΟΥ

Υπό των αστυνομικών οργάνων συνελήφθη χθες ο Α. Κ. Σταυρόπουλος, όστις ανήκεν εις την ομάδα των ενταύθα Αναρχικών. Ο συλληφθείς κατηγορείται, ότι μετά του φυλακισθέντος αναρχικού Ι. Μαγκανάρα εδίδασκον αναρχικάς ιδέας εις τα πέριξ της πόλεώς μας χωριά. Η αστυνομία τον απέστειλεν εις τον ανακριτήν κ. Ιωαννίδην, όστις τον υπέβαλεν εις τακτικήν ανάκρισιν.

(Νεολόγος, Πέμπτη, 26 Φεβρουαρίου 1898, Αριθ. 1281, σελ. 2).

Ο Δημήτρης Καραµπίλιας, καταζητούµενος και αυτός, κατόρθωσε να ξεφύγει. Στην Αθήνα συνελήφθησαν ο ανταποκριτής της Επί τα Πρόσω, Γ. Κατσιφούζος, ο Παναγιώτης Σταυρόπουλος και άλλοι. Επίσης συνελήφθη ένας ακόµα αναρχικός, -καφεπώλης όπως αναφέρεται-, ο Τριανταφύλλου, που υπεβλήθη σε αντιπαράστασι με τον Καρδίτση επειδή ο δεύτερος σύχναζε στο καφενείο του πρώτου, ενώ, τέλος, ανακρίθηκε και ένας από τους τυπογράφους της εφημερίδας, ο Μανδαλάκης.

Στις 23 Φεβρουαρίου 1898, ο Μαγκανάρας και ο ερημοδικών Καραµπίλιας, με την κατηγορία της απείθειας κατά των αρχών και άλλες κατηγορίες, καταδικάστηκαν σε 3 μήνες ο πρώτος και 4 μήνες φυλάκιση ο δεύτερος.

Λίγες βδομάδες πριν από τη δίκη, στις 8 Φεβρουαρίου 1898, οι Δημήτρης Καραµπίλιας, Κώστας Σταυρόπουλος, Πάνος Μαχαιράς και Δημήτρης Μπαντούνας επανέλαβαν την έκδοσι της Επί τα Πρόσω, αφού κατάφεραν να συγκεντρώσουν κάποια χρήµατα. Λέγεται ότι μέχρι και σε ένα χωριό έξω από τον Πύργο πήγαν ο Μαχαιράς και ο Μπαντούνας και έκαναν έρανο δήθεν για μια φτωγή οικογένεια. Στο µάζεµα χρηµάτων βοήθησαν και δύο αδελφές αναρχικές εργάτριες από τον Πύργο, οι οποίες πέθαναν όμως ένα χρόνο αργότερα από φυµατίωσι. Στο τεύχος, λοιπόν, αυτό, το 35ο (και, όπως φαίνεται, τελευταίο) της Επί τα Πρόσω, διαβάζουµε:

Προπαγάνδα. Και την παρελθούσαν εβδομάδα η προπαγάνδα μας έκαµε επιτυχή εργασίαν. Την παρελθούσαν Δευτέραν τρεις σύντροφοι εξέδραµον ανά τα δυτικά χωριά των Πατρών.

Στα Καµίνια: Εν τω χωρίω τούτω η διάδοσις των αναρχικών ιδεών περιορίσθη εις οικίας γνωστών φίλων μας, εν αις προσεκλήθηµεν. Συζητήσεις ευρείς και μετά σοβαρού ενδιαφέροντος διεξήχθησαν μεταξύ των παρευρισκοµένων χωρικών, περί της υφισταµένης αθλίας καταστάσεως, καθώς και περί των ιδεών μας.

Άγιο Βασίλειο Βραχνών. Αλλ' ό,τι υπήρξεν εκτάκτως επιτυχές δια τους προπαγανδιστάς μας ήτο η εν τω χωρίω Άγιος Βασίλειος Βραχνών δεξίωσις και ο ενθουσιαστικός ζήλος μετά του οποίου οι κάτοικοι του χωρίου τούτου προσεφέρθησαν όπως γνωρίσωσι καλύτερον τας αναρχικάς ιδέας. Το ενδιαφέρον των χωρικών μετ' ολίγην ώραν τοσούτον ηυξήθη ώστε διακόσιοι περίπου άνθρωποι είχαν την τιμήν να εγγραφώσι.

Οι διώξεις από την πλευρά του κράτους συνεχίστηκαν. Στις 24 Φεβρουαρίου 1898, ο Νεολόγος δημοσίευσε είδησι, σύμφωνα με την οποία συνελήφθησαν και κλήθησαν σε απολογία από τον ανακριτή Πάτρας, ο σοσιαλιστής Χαρ. Δημητρόπουλος και ο αναρχικός Σπ. Λιναράς, ο οποίος παρουσιάστηκε ως ένας από τους κυριότερους αναρχικούς της πόλης. Δεν προέκυψε, όμως, τίποτε σε βάρος τους και δεν προφυλακίστηκαν.

Στο ίδιο φύλλο του Νεολόγου δημοσιεύεται είδησι σύμφωνα με την οποία ο Ι. Μαγκανάρας καταδικάστηκε για μια ακόµα φορά σε φυλάκιση 3 μηνών για επιλήψιµον δημοσίευσμά του καταχωρηθέν εις την "Επί τα Πρόσω".

Δύο μέρες αργότερα, στις 26 Φεβρουαρίου, ο Νεολόγος δημοσίευσε νέα είδηση για τη σύλληψη του Α.Κ. Σταυρόπουλου, με την κατηγορία ότι από κοινού με τον Ι. Μαγκανάρα δίδασκαν αναρχικές ιδέες εις τα πέριξ της πόλεώς μας χωρία.

Στις 4 Μαΐου 1898, ο Νεολόγος αναγγέλλει ότι ο Ι. Μαγκανάρας εξακολουθεί να βρίσκεται φυλακισμένος:

Εις τας φυλακάς των Πατρών κρατείται διαρκώς ο Ιωάννης Μαγκανάρας, συντάκτης της εφημερίδος "Επί τα Πρόσω" ήτις παρά της Δικαιοσύνης εχαρακτηρίσθη ως αναρχική. Και άλλοτε εδικάσθη, αλλά καλώς δεν ενθυμούμεθα αν πρόκειται περί νέας κατ' αυτού κατηγορίας ή κρατείται ακόμη υπόδικος δια την παλαιάν. Οτιδήποτε και αν συμβαίη, δεν αποκλείεται, ως φρονούμεν, το στάδιον της επιεικείας δια τον ζωηρόν νέον όστις ενόμισεν ότι δια των άκρων αρχών είνε δυνατή η βελτίωσις της ανθρωπότητος, ελάχιστος αυτός απέναντι τόσων σοφών κεφαλών τα αυτά ασπαζομένων αλλά κατανοούντων τας τοιαύτας αρχάς και αισθανομένων αυτάς. Τι είνε ο υπόδικος Μαγκανάρας απέναντι των αληθώς αναρχικών ανατροπέων της γης; Κόκκος άμμου εν ωκεανώ και ούτε αυτώ, διότι ο ημέτερος αναρχικός απλώς μελετά την αναρχίαν υπό την θεωρητικήν της όψιν, ενώ κατά τα άλλα είνε και αυτός φίλος της τάξεως, νέος ακίνδυνος, μη δυνάμενος να πράξη το κακόν. Αν οι δικασταί του ενώπιον των οποίων πρόκειται να παρουσιασθή την προσεχή Τετάρτην κρίνωσι εκ του παραστήματος του κατηγορουμένου και συνδυάσωσι την ηλικίαν του προς τας αρχάς ας πρεσβεύει, θα θεωρήσωμεν ανάξιον εαυτών να βασανίσουν επί πλέον μίαν νεαράν ύπαρξιν η οποία δύναται να αποβή χρήσιμος εις την κοινωνίαν δια καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως. Ας αναλάβωσι το του παιδαγωγού έργον, κρίνοντας τον Μαγκανάραν επιεικώς αλλ' υποδεικνύοντες άμα εις αυτόν ότι κακόν εξέλεξε στάδιον δια της πρεσβεύσεως αρχών αι οποίαι δεν πορίζουσιν ευχερώς τον τόσο δύσκολον επιούσιον της σήμερον.

Ωστόσο, διαχωρίζοντας σαφώς η Επί τα Πρόσω τη θέση της από την ατομική τρομοκρατία, τη λεγόμενη «προπαγάνδα με τη δράση και τα βίαια γεγονότα», γράφει στο τελευταίο φύλλο της:

Η ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΕΘΕΛΟΥΣΙΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Λέγοντες Αναρχίαν εννοούμεν, ότι η ανθρωπότης κατά τον φυσικόν νόμον της απεράντου τελειοποιησιμότητος θέλει εξελιχθεί μέχρι του σημείου εκείνου της Προόδου, κατά το οποίον οι άνθρωποι της Γης άπαντες, μη υποκείμενοι εις βιοτικές ανάγκας, απηλλαγμένοι προλήψεων και συνειδότες ότι φυσική ελευθερία είνε η μεταξύ των κοινωνικών ατόμων εθελουσία αλληλεγγύη, δεν θέλουσιν έχει ανάγκην προσωπικών αρχών και εξουσιών ίνα αποτρέπονται του κακού. Έκαστον άτομον πρέπει να υποβοηθή κατά τας δυνάμεις του την Εξέλιξιν, την Πρόοδον της Ανθρωπότητος.

Το μόνο συντελεστικό μέσον είνε αι Πνευματικά Επαναστάσεις, αίτινες θα συντάμωσι την έλευσιν τής υπό των νεωτέρων κοινωνιολόγων προβλεπομένης και αναποφεύκτου Μεγάλης Διεθνούς Κοινωνικής Επαναστάσεως. Ημείς θεωρητικοί Αναρχικοί, ουδεμίαν σχέσιν έχομεν μετά των άκρων αναρχικών. Ημείς μελετώμεν, σπουδάζομεν και ζητούμεν να μορφώνωμεν ιδέας και να μεταδίδωμεν ταύτας εις τους όλως ανιδέους και αμαθείς καταστάντας τοιούτους υπό του παρόντος πολιτικοκοινωνικού οργανισμού.

Αν και μετά τις συνεχείς διώξεις, η κίνηση γύρω από την Επί τα Πρόσω είχε σχεδόν διαλυθεί, μερικοί αναρχικοί συνέχισαν τη δράση και περισσότερο από όλους οι Μαγκανάρας και Καραμπίλιας, οι οποίοι γυρνούσαν σε καφενεία, χωριά και δρόμους, προπαγανδίζοντας. Εξέδωσαν, μάλιστα, αρκετά φυλλάδια, άλλα τυπωμένα και άλλα χειρόγραφα, που τα διένειμαν και τα οποία αποτέλεσαν την (δεύτερη) Αναρχική Βιβλιοθήκη -την οποία ονόμαζαν και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη- που συστάθηκε με την ευθύνη του Γιάννη Μαγκανάρα.

Στις 6 Μαΐου 1898, οι Μαγκανάρας και Καραμπίλιας αντιμετώπισαν νέες δικαστικές διώξεις, επειδή, προηγουμένως, μιλώντας σε συγκέντρωση αγροτών με αφορμή τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς του 1898 στον Άγιο Βασίλειο Βραχμών, κάλεσαν το λαό να οργανωθεί και να επαναστατήσει. Συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε 5 μήνες φυλάκιση ο καθένας, για πρόκληση του λαού σε απείθεια και δυσφήμιση κατά των αρχών.

Στις 11 Ιουνίου 1898, οι Les Temps Nouveaux του Παρισιού δημοσίευσαν μια ακόμα επιστολή του Γιάννη Μαγκανάρα:

Ελλάδα. Αγαπητέ μου σύντροφε, η μακρά σιωπή σίγουρα σε έχει ανησυχήσει και υπάρχουν λόγοι γι' αυτό. Μετά τις διαδοχικές καταδίκες έχω φυλακισθεί και εξακολουθώ να υφίσταμαι διώξεις και θα βρίσκομαι εδώ για ακόμα 4 μήνες. Η απόπειρα ενάντια στον βασιλιά και το ταξίδι του ανά την Ελλάδα έχουν προκαλέσει αμείλικτες διώξεις εναντίον μας, σε σημείο ώστε να αναγκαστούμε να αναστείλουμε την έκδοση της "Επί τα Πρόσω" και να κρυβόμαστε στις διάφορες πόλεις της Ελλάδας.

Οι διώξεις κατέληξαν σε δύο δίκες. Η πρώτη έγινε στις 23 Φλεβάρη και η άλλη στις 6 Μάη. Η πρώτη στρεφόταν εναντίον μου ως συγγραφέα ενός άρθρου στην "Επί τα Πρόσω", με τον τίτλο "Η μεγάλη οικογένεια", που ποινικοποιήθηκε επειδή συμβούλευε τους κληρωτούς να αρνηθούν τη θητεία και τους στρατιώτες να λιποτακτήσουν. Για το ίδιο άρθρο διώχθηκε και ο διευθυντής

της “Επί τα Πρόσω”, Δημήτρης Καραμπίλιας. Το αποτέλεσμα ήταν η καταδίκη μου σε φυλάκιση 3 μηνών και του Δημήτρη στην ίδια ποινή.

Η δίκη της βης Μάη στρεφόταν εναντίον του Δ. Καραμπίλια και εμένα, εξ αιτίας των λόγων που είχαμε εκφωνήσει στον Άγιο Βασίλειο (Βραχνεία), τοποθεσία σε απόσταση μερικών ωρών από την Πάτρα, όπου είχαμε οργανώσει μια αναρχική συγκέντρωση. Κατηγορούμαστε ότι είχαμε ξεσηκώσει τον κόσμο ενάντια στο καθεστώς, ότι τους είχαμε αποκαλέσει “δολοφόνους” κ.λπ. Η δίκη του Δ. Καραμπίλια, που δεν είχε συλληφθεί, χωρίστηκε. Εγώ καταδικάστηκα σε φυλάκιση 5 μηνών. Σ’ αυτούς τους λόγους οφείλεται η σιωπή μου.

Στην Αθήνα, όπου θα μεταφέρουμε τη δράση μας, σκοπεύουμε να εκδόσουμε ένα περιοδικό 32 σελίδων με τίτλο “Αναρχική Βιβλιοθήκη”. Δεν έχω άλλο να σου γράψω. Σε φιλώ. Ο σύντροφος Ι.Μ. Μαγκανάρας.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο τρόπος δίωξης των αναρχικών της Πάτρας ήταν διαφορετικός από αυτόν των αναρχικών του Δημοκρατικού Συνδέσμου Πάτρας το 1877. Ενώ οι του Δημοκρατικού Συνδέσμου αποφυλακίστηκαν γρήγορα ως γόννοι εύπορων οικογενειών και ως ακίνδυνοι για το καθεστώς, οι της Επί τα Πρόσω διώκονταν συνεχώς, αλλά οι μεγάλες προσβάσεις τους στις τοπικές κοινωνίες και η καταλυτική τους συμμετοχή στο τότε εργατο-αγροτικό κίνημα τους έκαναν αρκετά δυνατούς. Έτσι, για να αρχίσει η διαδικασία της εξόντωσής τους, χρησιμοποιήθηκε ένα γεγονός όπως η ενέργεια του Μάτσαλη. Η χρήση από μέρος του κράτους της διαρκούς ομηρίας, οι αλληπάλληλες προφυλακίσεις και καταδίκες, ήταν οι κύριοι τρόποι για την εκπλήρωση του στόχου αυτού. 15

Η κρατική καταστολή εκτυλίχθηκε σε τρία κύματα. Το πρώτο ήταν την περίοδο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 1896 και εγκαινιάστηκε με την πράξη του Μάτσαλη, το δεύτερο ήταν το διάστημα Φεβρουαρίου-Μαΐου 1898 με αφορμή την πράξη των Καρδίτση-Κυριακού -η οποία περιείχε όλα τα στοιχεία της προβοκάτσιας- αλλά και με αφορμή τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς του 1898 στην Πάτρα, και το τρίτο -και καθοριστικό- ήταν στο διάστημα Μαΐου-Ιουνίου 1899, με αφορμή την υπόθεση Λιόπετα, διάστημα κατά το οποίο, όπως θα δούμε παρακάτω, έχουμε και τη δολοφονία Μπαντούνα.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι ο Γιάννης Μαγκανάρας υπολόγιζε να εγκατασταθεί στην Αθήνα μετά την αποφυλάκισή του, κάτι το οποίο δεν συνέβη (εγκαταστάθηκε τελικά μετά τον Μάιο του 1899). Τα γραφεία της Επί τα Πρόσω εξακολουθούσαν να λειτουργούν, το περιοδικό Αναρχική Βιβλιοθήκη θα πρέπει να κυκλοφορούσε στην Πάτρα (και όχι στην Αθήνα όπως έγραψε ο Ι. Μαγκανάρας στην επιστολή του) – και απόδειξη γι’ αυτό είναι το Νέον Φως του Πύργου, που γράφει ότι η Αναρχική Βιβλιοθήκη πωλείται στα γραφεία από τον Μαγκανάρα, και η γενικότερη δράση συνεχιζόταν στην Πάτρα, ναι μεν, με λιγότερα μέλη, αλλά με αρκετή θέληση. Μετά το δεύτερο κύμα καταστολής συνεχίζεται η δράση χωρίς εφημερίδα με γεγονότα επικαιρότητας, αλλά περισσότερο με μετάφραση και έκδοση θεωρητικών κειμένων αναρχικών συγγραφέων της Ευρώπης, μέσα από διαδηλώσεις κ.ά. Με την εκδοτική αυτή δράση γίνεται μικρότερη παρέμβαση στα εργατο-αγροτικά ζητήματα, αλλά υφίσταται και λιγότερη καταστολή, μιας και όπως είδαμε τόσο στο πρώτο κύμα καταστολής με την υπόθεση Μάτσαλη, όσο και στο δεύτερο, οι δίωξεις γίνονταν για δημοσιεύματα της Επί τα Πρόσω τα οποία θεωρούνταν από την εξουσία ως ανατρεπτικά. Ένα πρόσθετο πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχουν παρά ελάχιστα διαθέσιμα τεύχη της εφημερίδας Πελοπόννησος της εποχής που θα μας έδειχναν τις διαστάσεις της αναρχικής παρουσίας την περίοδο αυτή.

Από τα διάφορα μέλη της Επί τα Πρόσω, ο Πάνος Τσεκούρας είχε ήδη εγκατασταθεί στην Αθήνα, όπου είχε συνδεθεί με τους αναρχοσυνδικαλιστές της οργάνωσης του Σταύρου Καλλέργη, διατηρώντας κάποια επαφή με τους συντρόφους του στην Πάτρα. Οι Δημήτρης Αρνέλλος και Βασίλης Θεοδωρίδης συνέχισαν τη δράση τους μέσα από τον Αναρχικό Όμιλο Πύργου. Στον ίδιο Όμιλο συμμετείχε και ο Δημήτρης Μπαντούνας, μέχρι τη δολοφονία του τον Μάιο του 1899 (Νεολόγος, 18 Μαΐου 1899). Για τους υπόλοιπους, εκτός από τον Ευάγγελο Μαρκαντωνάτο, ο οποίος μετανάστευσε στις ΗΠΑ, δεν υπάρχουν έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία.

Ο φίλος των αναρχικών της Πάτρας Βασίλης Καλλιωντζής πέθανε το 1899 από αποπληξία. Παρατίθεται στη συνέχεια άρθρο του Πέτρου Κροπότκιν με τίτλο «Η άδολος ηθική», σε μετάφραση του Βασίλη Καλλιωντζή, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Πελοπόννησος, τη Δευτέρα, 4 Αυγούστου 1897, σελ. 1-2):

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Η ΑΔΟΛΟΣ ΗΘΙΚΗ

Δεν υπάρχει αμφιβολία τα θρησκευόμενα αντιπαρήλθον ο ΙΘ΄ αιών κατήνεγκε το θανατηφόρον πλήγμα κατ’ αυτών. Αλλά τα θρησκευόμενα, πάντα τα θρησκευόμενα, έχουσι διπλήν σύνθεσιν. Περιλαμβάνουσιν εν πρώτοις, αρχέγονον τινά κοσμογονίαν, χονδροειδή τινά εξήγησιν της φύσεως και δεύτερον περιλαμβάνουσιν ερμηνείαν τινά δημώδους ηθικής γεννηθείσης και

αναπτυχθείσης εν τοις κόλποις της ομάδος του λαού. Παραδίδοντες εις τα αρχεία ως περιεργα έγγραφα τας κοσμογονίας των αντιπαρερχομένων θρησκευμάτων, θα παραδώσωμεν εις τα μουσεία και τας περί ηθικής αρχάς αυτών; Τούτο είδομεν γενόμενον.

Είδομεν ολόκληρον γενεάν κηρύττουσαν ότι μη αυξάνουσα πλέον τα παλαιά θρησκευάματα χλευάζει και την ηθικήν αυτών, ανεκήρτυτε δε το δόγμα των νοικοκυραίων. «Έκαστον δι' εαυτόν». Αλλ' η κοινωνία οιαδήποτε δεν δύναται να υπάρξει χωρίς ν' απεργάζεται εν τοις κόλποις αυτής κανόνας τινας και έξεις τινάς ηθικής. Η θρησκεία αντιπαρέρχεται, αλλ' η ηθική μένει. Εάν καταλήγομεν φρονούντες ότι έκαστος καλώς πράττει ψευδόμενος, απατών τον πλησίον του, απογυμνών αυτόν εάν δύναται (σημειωτέον δε ότι αυτή είνε η ηθική των νοικοκυραίων εν ταις οικονομικαίς σχέσεσιν αυτών) επί τέλους δεν θα ηδυνάμεθα να συμβιώμεν. Με βεβαιώιτε περί της φιλίας σας – αλλά μόνον και μόνον δια να μη κλέψητε ασφαλέστερον ίσως. Μοι υπισχνείσθε ότι θα εκτελέσητε τι – μόνον και μόνον δια να με απαντήσητε.

Υπό τους όρους τούτους η κοινωνία καθίσταται αδύνατος, και πάντες αισθάνονται τούτο· ώστε η άρνησις των θρησκευίων ουδαμώς κωλύει την διατήρησιν, την ανάπτυξιν, την ανύψωσιν επί μάλλον και μάλλον της ηθικής. Το γεγονός τούτο είνε τόσον καταφανές ώστε οι φιλόσοφοι πειρώνται να εξηγήσωσιν αυτό δια των αρχών της ωφελιμοφροσύνης. Επ' εσχάτων δε ο Σπένσερ επειράτο να βασίση την ηθικήν ταύτην την εν μέσω ημών υφισταμένην επί φυσιολογικών βάσεων και επί των αναγκών της συντηρήσεως του είδους. Ίνα σας είπωμεν το ημέτερον φρόνημα περί τούτου, επιτρέψατε να το εξηγήσω δι' ενός παραδείγματος: Παιδίον τι κινδυνεύει να πνιγή, τέσσαρες δε επί της παραλίας βλέπουσιν αυτό εντός των κυμμάτων· ο εις δεν κινείται εκ της θέσεώς του –είνε οπαδός του “Έκαστος δι' εαυτόν” των νοικοκυραίων: είνε κτήνος, μη ομιλώμεν περί αυτού. Ο άλλος κάμνει την εξής σκέψιν: “Εάν σώσω το παιδίον, καλή σημείωσις θα ληφθή περί εμού εν τω ουρανώ και ο Δημιουργός θα με ανταμείψη διπλασιάζων τα αγαθά μου” και ρίπτεται εις την θάλασσαν.

Είνε ηθικός ο άνθρωπος ούτος; Προδήλως όχι. Είνε καλός υπολογιστής και πλέον ου. Τρίτος τις ο ωφελιμόφρων σκέπτεται ως εξής (ή τουλάχιστον οι ωφελιμόφρονες φιλόσοφοι παριστώσιν αυτόν σκεπτόμενον ούτω): Αι απολαύσεις διαιρούνται εις δύο κατηγορίας, εις τας κατωτέρας και τας ανωτέρας απολαύσεις. Το σώζειν τινά είνε ανωτέρα απόλαυσις, απείρως μείζον και μονιμωτέρα πάσης άλλης, λοιπόν ας σώσω το παιδίον.

Εάν παραδεχθώμεν ότι υπήρξε ποτέ άνθρωπος συλλογισθείς ούτω δεν είνε αναμφίβολον ότι ο άνθρωπος ούτος ήτο τρομερός εγωιστής; έπειτα θα ήμεθα άραγέ ποτε βέβαιοι ότι εν δεδομένη στιγμή η σοφιστική κεφαλή αυτού δεν θα έτρεφε την θέλησιν του προς τας κατωτέρας απολαύσεις, δηλαδή προς την αναληγησίαν και την απάθειαν; Αλλ' ιδού και τις τέταρτος. Από παιδικής ηλικίας ανετράφη ούτως ώστε να αισθάνηται εαυτόν συνδεδεμένον προς την λοιπήν ανθρωπότητα. Από παιδικής ηλικίας εσκέπτετο πάντοτε ότι οι άνθρωποι είνε αλληλέγγυοι. Συνείθισε να υποφέρει όταν οι άλλοι υποφέρωσι παρ' αυτώ, να χαίρη όταν πάντες χαίρωσιν. Ευθύς ως ήκουσε την σπαραξικάρδιον κραυγήν της μητρός επήδησεν ίνα σώση το παιδίον. Και όταν η μήτηρ εκφράζη αυτώ ευγνωμοσύνην, εκείνος αποκρίνεται: “Τίποτε Κυρία μου, μοι αρκεί η χαρά ότι σας κατέστησα ευτυχή. Ενήργησα όλως κατά την υπαγόρευσιν της φύσεως, δεν εδυνάμην άλλως να πράξω”. Ιδού ο ηθικός άνθρωπος απέναντι του οποίου οι άλλοι εισί απλοί εγωίσταί. Αυτή είνε η ηθική ημών ους καλείται αναρχικούς. Αυτή είνε η ηθική του λαού, ηθική ουχί καθ' υποχρέωσιν, ουχί καθ' επιταγήν, ηθική καθ' έξιν και ανατροφήν. Δημιουργήσατε περιστάσεις, εν αις ο άνθρωπος να μη αναγκάζεται να ψεύδεται, ν' απατά, να εκμεταλλεύηται τους άλλους, και η ηθικότης της ανθρωπότητος δια της ισχύος αυτής των πραγμάτων, θ' ανέλθη εις περιωπήν άγνωστον άχρι σήμερα.

εβαίως, δεν ηθικοποιούνται οι άνθρωποι δια της διδαχής ηθικής κατηχήσεως. Δεν ελαττούσι το έγκλημα τα δικαστήρια και αι φυλακαί, τουναντίον πολλαπλάσιον το μεταστρέφουσιν εις την κοινωνίαν. Ηθικοποιούνται οι άνθρωποι όταν τεθώσιν εις περιστάσεις συντελούσας εις ανάπτυξιν αλληλεγγύων. Ιδού το μόνον μέσον της ηθικοποιήσεως εις κατάστασιν αυθορμήτου. – Ιδού η αληθής ηθική, η μόνη αεί μένουσα, ενώ αι θρησκείαι και τα φιλοσοφικά συστήματα αντιπαρέρχονται.

ΚΡΑΠΟΤΚΙΝ.

Σημειώσεις

13. Ο Στυλιανός Οικονόμου είχε μεταφράσει στα ελληνικά το έργο του Αύγουστου Μπέμπελ (Ferdinand August Bebel) «Γυνή και κοινωνισμός» και ήταν ευνοϊκός προς τις σοσιαλιστικές ιδέες. Για τη μετάφραση αυτή, δημοσιογράφος της αθηναϊκής «Εφημερίδος» ζήτησε τη σύλληψή του!

14. Περιέχεται στο Βιβλίον Βουλευμάτων κλπ. Έτος 1897. Αρ. 11. (σελ. 295-296). (Η απόφαση αυτή παρατίθεται και στο βιβλίον του Βασίλη Κ. Λάζαρη «Παναγιώτης Συνοδινός. Ένας ρωμαντικός πατρινός του δέκατου ενάτου αιώνα», Αχαϊκές Εκδόσεις).

15. Να σημειωθεί ότι εκείνη την εποχή εξαιτίας των αναρχικών επιθέσεων εναντίον σπουδαίων προσώπων, βασιλέων, αρχηγών κρατών κ.ά., οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις (και οι ελληνικές) συνεργάζονταν για την άμεση καταστολή κάθε αναρχικού ή απλώς σοσιαλιστικού κινήματος. Διαβάζουμε στις 22 Σεπτεμβρίου 1898, στην αθηναϊκή εφημερίδα «Εμπρός»: «ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ – ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ – ΡΩΜΗ (Δια Κερκύρας). Ο υπουργός των Εξωτερικών Καναβάρο υπέβαλεν εις το υπουργικόν συμβούλιον το αποτέλεσμα της προτάσεως του διεθνούς συνεδρίου δια τα μέτρα κατά των αναρχικών και εδήλωσεν ότι η Ελβετία απήλασεν ήδη τριάκοντα αναρχικούς. Κατά τηλεγράφημα εκ Βερολίνου ο εν Ρώμη πρεσβευτής της Γερμανίας θα αντιπροσωπεύση την Γερμανίαν εις το διεθνές συνέδριον κατά των αναρχικών, τούτο δε αποδεικνύει πόσον ο αυτοκράτωρ Γουλιέλμος εκτιμά την πρωτοβουλίαν της Ρώμης».

*Από το Τρίτο Κεφάλαιο με τίτλο "Η 'Επί τα Πρόσω' της Πάτρας" του βιβλίου "Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε - Για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος στον 'ελλαδικό' χώρο", εκδόσεις Κουρσάλ, Ιούνης 2017.

Συνεχίζεται